

Eindexamen economie 1 havo 2002-I

havovwo.nl

Opgave 1

Nationaal inkomen en welvaart

Een van de belangrijkste economische grootheden is het nationale inkomen. Economen hanteren het nationale inkomen als een maatstaf voor de welvaart. Een groei van het reële nationale inkomen per hoofd van de bevolking wijst volgens deze opvatting op toenemende welvaart. Niet iedereen is het met deze opvatting eens.

In een land is over een periode van tien jaar:

- het nationale inkomen gestegen van 400 naar 480 miljard euro;
- de bevolking met 15% toegenomen;
- het prijsniveau 10% hoger geworden.

Hieronder staan drie uitspraken over het nationale inkomen.

- 2p 1 Geef voor elke uitspraak aan of deze juist of onjuist is.

uitspraak 1

In dit land is het nominale nationale inkomen gestegen.

uitspraak 2

In dit land is het reële nationale inkomen gestegen.

uitspraak 3

In dit land is het reële nationale inkomen per hoofd gestegen.

Sommige economen vinden het reële nationale inkomen per hoofd *geen* goede maatstaf voor de welvaart in een land.

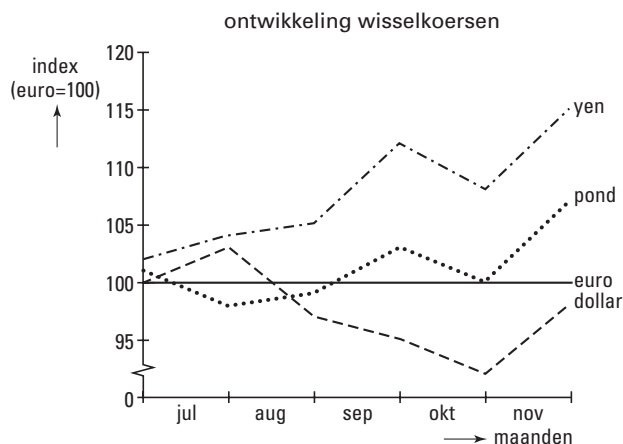
- 2p 2 Geef voor deze opvatting een argument. Licht het antwoord toe.

Opgave 2

De dollar op de schommel

De Amerikaanse dollar speelt bij veel internationale transacties een belangrijke rol. De koers van de dollar schommelt ten opzichte van bijvoorbeeld de euro, het pond en de yen. In figuur 1 is de ontwikkeling van enkele wisselkoersen voor een periode van vijf maanden in beeld gebracht. De koersontwikkeling wordt veroorzaakt door veranderingen in de vraag en het aanbod op de valutamarkt.

figuur 1

Eindexamen economie 1 havo 2002-I

In november is de koers van de dollar ten opzichte van de euro ... (1)... Deze koersverandering van de dollar wordt ...(2)... genoemd en ontstaat als de vraag naar dollars ...(3)... is dan het aanbod van dollars.

- 2p 3 Wat moet in plaats van de cijfers worden ingevuld om een economisch correcte tekst te krijgen?
Bij (1) gedaald / gestegen
Bij (2) appreciatie / depreciatie
Bij (3) groter / kleiner

Het aanbod van dollars op de valutamarkt kan door verschillende oorzaken toenemen. Daarover gaan de onderstaande uitspraken (VS staat voor Verenigde Staten van Amerika).

- 3p 4 Geef voor elke uitspraak aan of deze juist of onjuist is.
- uitspraak 1*
Als de VS goederen uit Europa importeren, neemt daardoor het aanbod van dollars toe.
- uitspraak 2*
Als in de VS werkende Nederlanders geld naar Nederland sturen, neemt daardoor het aanbod van dollars toe.
- uitspraak 3*
Als Europeanen beleggen in de VS, neemt daardoor het aanbod van dollars toe.
- uitspraak 4*
Als Europese toeristen de VS bezoeken, neemt daardoor het aanbod van dollars toe.

■ Opgave 3

Nederland overspannen

De Europese Centrale Bank (ECB) verlaagde in 1999 de rente van 3% naar 2,5%. Deze renteverlaging was bedoeld om de Duitse en Italiaanse economie te stimuleren. De Nederlandsche Bank (DNB) achtte die renteverlaging ongewenst omdat het vertrouwen van de Nederlandse consument in de economie erg groot was. De bedrijven konden de vraag nauwelijks aan waardoor er spanningen op de arbeidsmarkt ontstonden. De Nederlandse regering was zelfs bang voor een loon-prijsspiraal.

- 1p 5 Bevond Nederland zich in 1999 in een fase van hoogconjunctuur of in een fase van laagconjunctuur?
- 2p 6 Beschrijf hoe in de gegeven situatie een loon-prijsspiraal kan ontstaan.
- 2p 7 Leg uit waarom DNB de renteverlaging van de ECB ongewenst achtte.

■ Opgave 4

uit een krant

Gezondheid is munitie in vleesoorlog met de VS

De Europese Unie (EU) kan haar verbod op de invoer van hormoonvlees uit de Verenigde Staten van Amerika (VS) voortaan onderbouwen met wetenschappelijke argumenten. Hormoonvlees is schadelijk voor de gezondheid en geeft in sommige gevallen, vooral bij kleine kinderen, een verhoogd risico op kanker. Dat is de voornaamste conclusie van een onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek dat in opdracht van de EU is verricht.

De EU heeft de invoer van hormoonvlees uit de VS verboden. Dat is een voorbeeld van een ...**(1)**... maatregel. Een direct gevolg van het verbod zal zijn dat de prijs van vlees in de EU ...**(2)**... gaat. Hierdoor wordt het inkomen van de ...**(3)**... in de EU hoger. Sommigen zullen de maatregel van de EU daarom als een bewijs van toenemende ...**(4)**... beschouwen.

- 3p **8** Wat moet in plaats van de cijfers worden ingevuld om een economisch correcte tekst te krijgen?
- Bij (1) non-tarifaire / tarifaire
  - Bij (2) omhoog / omlaag
  - Bij (3) consumenten / producenten
  - Bij (4) protectie / vrijhandel

De vraag is hoe de VS op deze maatregel van de EU zal reageren.

- 2p **9** Noem een maatregel waarmee de VS zouden kunnen reageren. Licht het antwoord toe.

■ Opgave 5

Lange weg van cacao naar reep

Er moet heel wat gebeuren voordat een chocoladereep in de winkel ligt. Hieronder staan de bedrijven die betrokken zijn bij de productie van een chocoladereep:

- 1 cacaoplantage
- 2 chocoladefabriek in Amsterdam
- 3 exporteur van cacao in Afrika
- 4 groothandel in snoepwaren
- 5 importeur van cacao in Rotterdam
- 6 snoepwinkel in Arnhem

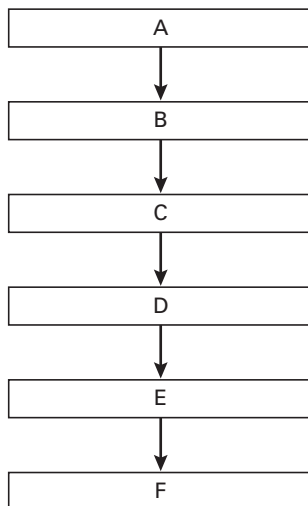
- 1p **10** Zet de genoemde bedrijven in zodanige volgorde dat er een correcte bedrijfskolom ontstaat.

Schrijf het antwoord als volgt op:

A: ... (schrijf hier het nummer op)

B: ... (schrijf hier het nummer op)

etc.

- 1p **11** Welk woord geeft de betekenis van de pijlen in het schema het beste weer: geleiding, inkomen, markt, omzet, prijs of productiefactor?

Stel dat de importeur van cacao in Rotterdam cacao inkoopt met een inkoopwaarde van € 2,6 miljoen; de verkoopwaarde van deze cacao bedraagt € 4,2 miljoen.

- 1p **12** Hoe noemt men dat verschil van € 1,6 miljoen: winst, afzet, loonsom, omzet, productiekosten of toegevoegde waarde?

Opgave 6

Kunnen de premies lager?

Alle werknemers betalen verplicht premies voor de sociale zekerheid. Deze premies worden op het loon ingehouden en door de werkgever aan de overheid afgedragen. Het geld dat zo bij elkaar wordt gebracht, is bedoeld om mensen die daar recht op hebben, een sociale uitkering te verstrekken. In 2001 groeide de economie zo snel dat er van hoogconjunctuur gesproken kon worden. Sommigen stelden toen voor de premie voor de werkloosheidsuitkeringen te verlagen. Een verstandig voorstel?

In een tijd van hoogconjunctuur .....(1)..... de werkloosheid en zal het bedrag dat nodig is voor de werkloosheidsuitkeringen .....(2)..... Bij gelijkblijvende premiepercentages zullen de werkgevers een .....(3)..... bedrag aan premies afdragen. De overheid kan dan besluiten de premiepercentages te verlagen. Daardoor zal het .....(4)..... inkomen van werknemers .....(5)..... Als daardoor de bestedingen toenemen zal de bezettingsgraad van de bedrijven .....(6)..... zodat de kans op .....(7)..... groter wordt.

- 3p 13 Wat moet in plaats van de cijfers worden ingevuld om een economisch correcte tekst te krijgen?
- Bij (1) daalt / stijgt
  - Bij (2) afnemen / toenemen
  - Bij (3) groter / kleiner
  - Bij (4) bruto / netto
  - Bij (5) dalen / stijgen
  - Bij (6) dalen / stijgen
  - Bij (7) inflatie / werkloosheid

Opgave 7

uit een krant

Geen inflatiemeter voor senioren

De ouderenorganisaties krijgen geen aparte prijsindex voor ouderen. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft het verzoek om zo'n eigen inflatiemeter afgewezen. De ouderen willen een dergelijke prijsindex gebruiken in hun onderhandelingen met pensioenfondsen over de aanpassing van hun pensioen aan de kosten van levensonderhoud. De ouderenorganisaties ondersteunen hun wens voor een eigen prijsindex met tabel 1. De gegevens daarin hebben betrekking op het jaar 2000.

goederencategorie	prijsindex (1995 = 100)	wegingsfactor werknemers	wegingsfactor 65-plussers
voedingsmiddelen	107,5	24	20
wonen	109,8	22	22
medische verzorging	112,3	15	25
ontspanning	114,5	20	28
overige	104,9	19	5

- 1p 14 Geef een verklaring voor het feit dat de wegingsfactoren voor 65-plussers afwijken van die voor werknemers.
- 2p 15 Bereken het samengesteld gewogen prijsindexcijfer voor 65-plussers voor het jaar 2000.
- 2p 16 Geef op basis van tabel 1 een verklaring voor het feit dat ouderenorganisaties belang hebben bij een apart prijsindexcijfer voor ouderen.

Opgave 8

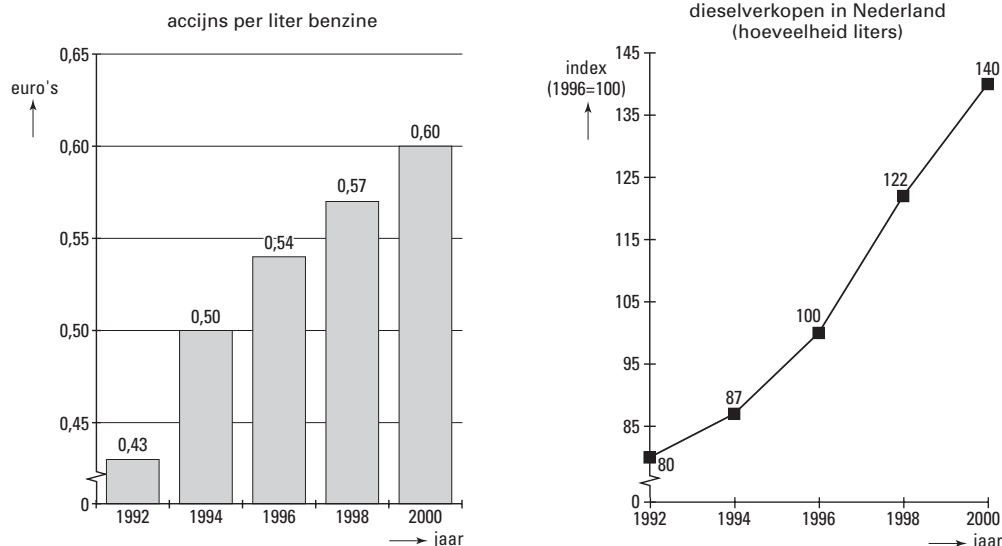
Opbrengst accijnzen steeds hoger

De Nederlandse overheid heft op diverse producten accijnzen. De tarieven worden regelmatig verhoogd. Sommige economen waarschuwen dat accijnzverhogingen ten koste kunnen gaan van overige overheidsinkomsten zoals vennootschapsbelasting en BTW. De overheid verdedigt het accijnzbeleid onder andere door te wijzen op het milieubelang. Met behulp van accijnzen kunnen immers de bestedingen worden beïnvloed. In dat verband wil de overheid het autogebruik beïnvloeden door het bezit van de auto goedkoper, maar het gebruik ervan juist duurder te maken.

tabel 2

opbrengst accijnzen (miljoenen euro's)	1992	2000
benzine	1.682	3.444
diesel	809	2.098
overige	1.927	2.580

figuur 2

Bij de overheidsinkomsten worden drie categorieën onderscheiden: directe belastingen, indirecte belastingen en niet-belastingmiddelen. Drie overheidsinkomsten zijn: accijnzen, vennootschapsbelasting en BTW.

- 2p 17 Geef voor deze overheidsinkomsten aan tot welke categorie ze behoren. Neem daartoe onderstaand schema over en zet kruisjes op de juiste plaatsen.

	directe belasting	indirecte belasting	niet-belastingmiddel
accijnzen			
vennootschapsbelasting			
BTW			

- 2p 18 Bereken hoeveel liter benzine in Nederland in 2000 is verkocht.
- 2p 19 Bereken hoeveel procent de verkochte hoeveelheid diesel in 2000 groter is dan in 1992.
- 2p 20 Hoe blijkt uit tabel 2 en figuur 2 samen dat de accijnzen *per liter diesel* in 2000 hoger is dan in 1992?

Eindexamen economie 1 havo 2002-I

havovwo.nl

Als de overheid de accijns op een liter diesel verhoogt, kan dat tot gevolg hebben dat de overheid van de transportsector minder vennootschapsbelasting en minder BTW gaat ontvangen.

- 1p **21** Geef een verklaring voor de lagere ontvangst aan vennootschapsbelasting.
2p **22** Geef een verklaring voor de lagere ontvangst aan BTW.

Hieronder staan enkele belastingmaatregelen:

maatregel 1

verhogen motorrijtuigenbelasting en verhogen brandstofaccijns

maatregel 2

verlagen motorrijtuigenbelasting en verlagen brandstofaccijns

maatregel 3

verlagen motorrijtuigenbelasting en verhogen brandstofaccijns

maatregel 4

verhogen motorrijtuigenbelasting en verlagen brandstofaccijns

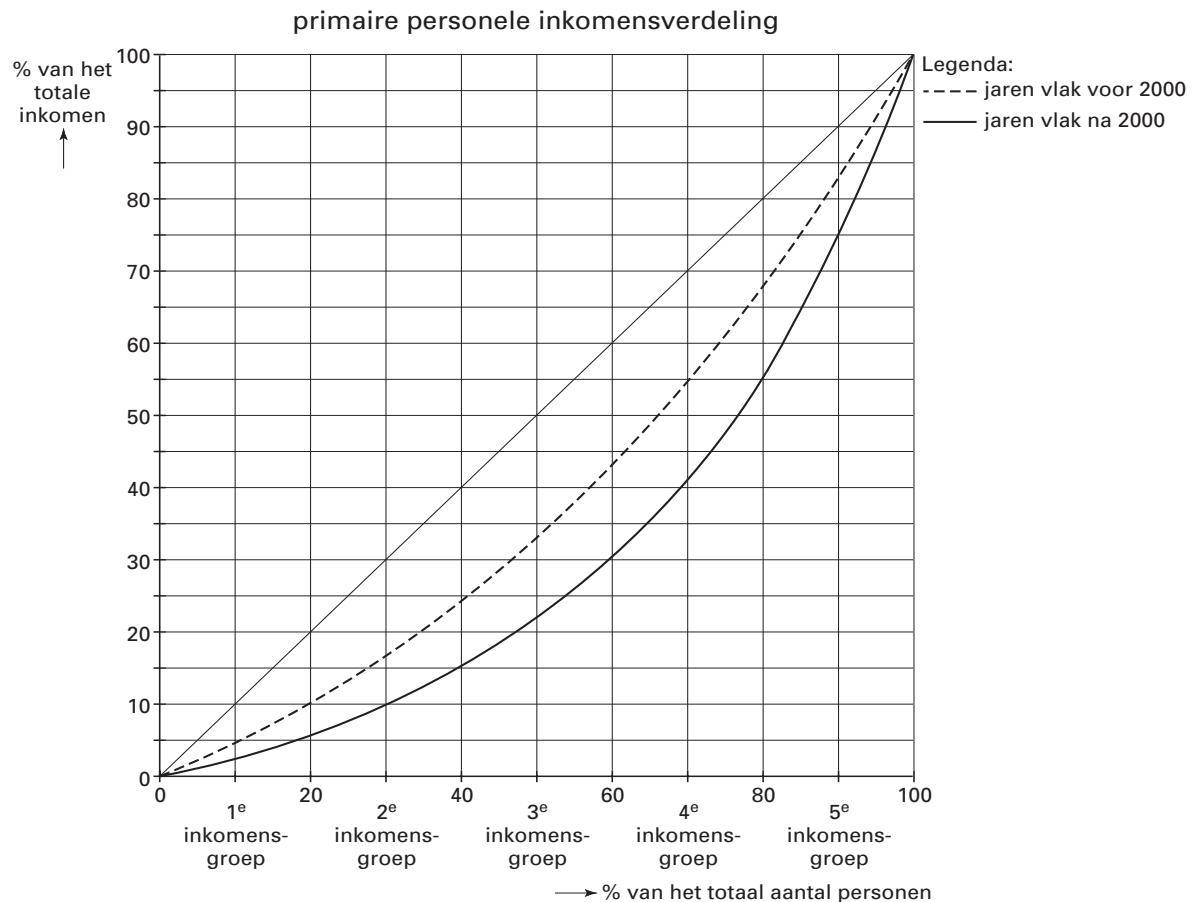
- 1p **23** Welke belastingmaatregel past in het beleid van de overheid om het autogebruik te beïnvloeden?

Opgave 9

Meer armoede in een rijker land

De welvaart in Nederland is in de jaren rond de eeuwwisseling flink gegroeid. Toch verscheen onlangs een rapport waarin stond dat in de jaren vlak na 2000 meer mensen in Nederland te maken hebben met armoede dan in de jaren vlak voor 2000. Dat wijst erop dat de personele inkomensverdeling in Nederland schever is geworden. Deze ontwikkeling kan schematisch met Lorenzcurven worden weergegeven hetgeen in figuur 3 is gedaan.

figuur 3

Er kunnen verschillende soorten inkomen worden onderscheiden:

- inkomen uit arbeid
- inkomen uit vermogen
- inkomen uit een sociale uitkering
- inkomen uit subsidie

2p 24 Welke van deze inkomens is / zijn in figuur 3 verwerkt?

De personele inkomensverdeling kan door verschillende ontwikkelingen worden beïnvloed:

- de minimumlonen stijgen minder dan de gemiddelde lonen;
- de progressie in de inkomstenbelasting neemt af;
- de loonstijging is een voor iedereen gelijk bedrag;
- voor mensen met een hoge opleiding wordt de arbeidsmarkt knapper dan voor mensen met een lage opleiding.

2p 25 Welke van deze ontwikkelingen kan / kunnen leiden tot een schevere *primaire* personele inkomensverdeling?

Stel dat de Lorenzcurve van de jaren vlak na 2000 betrekking heeft op 6 miljoen personen die samen een inkomen hebben van 300 miljard euro.

- 2p 26 Bereken het gemiddelde inkomen per persoon in de 3e inkomensgroep.

Hieronder staan enkele uitspraken:

uitspraak 1

Het totale inkomen in de jaren vlak na 2000 is hoger dan in de jaren vlak voor 2000.

uitspraak 2

Het gemiddelde inkomen in de jaren vlak na 2000 is hoger dan in de jaren vlak voor 2000.

uitspraak 3

Het aantal arme mensen in de jaren vlak na 2000 is groter dan in de jaren vlak voor 2000.

uitspraak 4

De relatieve inkomensverschillen in de jaren vlak na 2000 zijn groter dan in de jaren vlak voor 2000.

- 2p 27 Welke van deze uitspraken kan / kunnen gebaseerd zijn op figuur 3?

Opgave 10

Kinderopvang: wie zal dat betalen?

In de gemeente Zettedijk zijn diverse kinderdagverblijven gevestigd. De kosten van kinderopvang worden grotendeels betaald door de ouders en hun werkgevers. Daarnaast ontvangen kinderdagverblijven een subsidie van de gemeente. De gemeente Zettedijk hanteert hierbij de volgende subsidieregeling:

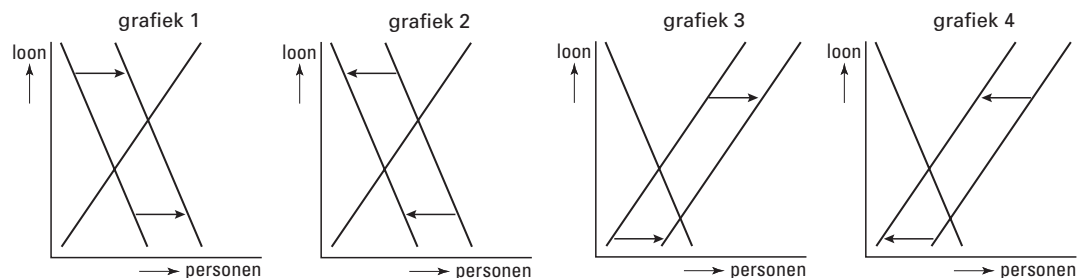
- bijdrage gemeente: 15% met een maximum van € 700 per kindplaats per jaar;
- bijdrage werkgevers: 35% met een maximum van € 1.200 per kindplaats per jaar;
- bijdrage ouders: het restant.

Een van de kinderdagverblijven in Zettedijk is 'De Kleuter'. De kosten van één kindplaats bij 'De Kleuter' bedragen € 4.200 per jaar.

- 2p 28 Bereken de jaarlijkse bijdrage van ouders aan een kindplaats bij 'De Kleuter'.

Ook werkgevers zijn bereid een deel van de kosten van kinderopvang voor hun rekening te nemen. Zij verwachten dat daardoor meer mensen betaald werk zullen gaan doen. De grafieken in figuur 4 hebben betrekking op de vraag naar en het aanbod van arbeid.

figuur 4

- 2p 29 In welke grafiek is de verwachting van de werkgevers juist in beeld gebracht?

Voor het subsidiëren van kinderopvang door de overheid kunnen diverse argumenten worden gebruikt. Hieronder staan enkele van die argumenten:

argument 1

Kinderopvang vergroot het draagvlak voor de sociale zekerheid.

argument 2

Kinderopvang is een middel om de kosten van vergrijzing op te vangen.

- 2p 30 Kies een van de genoemde argumenten en beschrijf de redenering die daarachter zit.

■ Opgave 11

uit een krant

Aardbeving en yen geven BaxBike een dreun

De beursgenoteerde Nederlandse fietsenfabrikant BaxBike heeft de positieve winstverwachting voor 2000 bij moeten stellen. BaxBike heeft in 2000 te maken met een dure Japanse yen en een aardbeving in Taiwan. Uit beide landen betreft BaxBike diverse fietsonderdelen. De dure yen drijft de kosten op en door de aardbeving kan de fabriek in Taiwan veel onderdelen tijdelijk niet leveren. Daardoor kan BaxBike minder fietsen afleveren dan aanvankelijk was verwacht waardoor in 2000 de omzet 10 procent lager zal uitvallen dan in 1999. Een en ander heeft tot gevolg dat BaxBike in 2000 verlies maakt.

In tabel 3 zijn opbrengsten (gedeeltelijk) en kosten van BaxBike in 1999 en 2000 met elkaar vergeleken.

tabel 3	jaarbedragen in €	totale variabele kosten	totale constante kosten	totale omzet	verkoopprijs per fiets
	1999	1.920.000	850.000	.....	800
	2000	2.050.000	850.000	2.880.000	800

- 1p **31** Uit welk gegeven valt af te leiden dat BaxBike een naamloze vennootschap (NV) is?
- 2p **32** Bereken de totale omzet in 1999.
- 2p **33** Bereken de variabele kosten per fiets in 2000.
- 2p **34** Bereken met welk bedrag de winst van BaxBike afneemt.